

Čerminová, Jana

Oleg Sus

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 256-261

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143121>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Oleg Sus

Národnost: česká

Datum narození: 9. září 1924

Místo narození: Brno

Datum úmrtí: 22. listopadu 1982

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Otec pocházel z rolnické rodiny kubáňských kozáků – přišel do Československa v roce 1921 z Istanbulu a pracoval jako pomocný dělník na stavbách, později jako montér. Matka byla celý život v domácnosti. V roce 1952 se Oleg Sus oženil s Miladou Vaverkovou, pozdější učitelkou na Osvětové škole v Brně. Měli dvě dcery, Lenku a Olgu.

Akademické působení

Maturoval na reálném gymnáziu v Brně-Husovicích v roce 1944, po dobu války pokračoval soukromým studiem. V roce 1943 se stal členem Sociologické společnosti v Praze, pro kterou v brněnské univerzitní knihovně zpracovával německou a anglickou literaturu o čínské revoluci. Po otevření vysokých škol se přihlásil na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity. Studoval bohemistiku, literární vědu a estetiku. Kromě toho se zabýval také estetikou filmového umění, sociologií nebo ekonomii filmové tvorby. V období svých studií, konkrétně v letech 1945–1947, byl členem Masarykovy společnosti sociologické v Brně. Studium ukončil v roce 1949. O rok později se stal doktorem filozofie na základě disertace *Film v kapitalistické společnosti a některé otázky filmové teorie* a interním aspirantem pro moderní estetiku u prof. Mirko Nováka. V roce 1954 byl jmenován odborným asistentem na katedře dějin umění. Jeho přednášky se týkaly širokého okruhu témat z oblasti estetiky, uměnověd a kritiky. V roce 1961 získal titul kandidáta věd na základě práce *Příspěvky ke genezi teorie významu v české strukturalistické estetice*. Habilitační spis *Studie k problémům integrace a systémovosti v moderní české estetice* obhájil v roce 1964 a poté do roku 1971 působil jako docent estetiky se zvláštním zřetelem k literární vědě. Po profesoru Mirku Novákovi se stal ředitelem estetického semináře, včleněného do tehdejší katedry dějin umění. V šedesátých letech přešel na katedru české a slovenské literatury. Před Vánoce v roce 1968 se na fakultě konala studentská stávka, ve které se Oleg Sus angažoval při pořádání diskusních kroužků.

V době kádrových prověrek na počátku 70. let se Oleg Sus dostal pro svou dřívější činnost do hledáčku univerzitních čistek. V roce 1970 se vážnějším následkům ještě vyhnul, a to díky dobrému posudku od fakultní konsolidační komise, která vyzvedla jeho odbornou práci, neúčast na protirežimních akcích i provedenou sebekritiku a poukázala na nedorozumění v souvislosti se Susovou povahou ironika a cynického komentátora. Ovšem pracovní poměr mu byl prodloužen pouze o rok, na jaře 1971 dostal definitivní výpověď. Oficiálním důvodem jeho odchodu byla probíhající racionalizační opatření a s nimi spojené zrušení výuky estetiky. Reálným důvodem byl neúspěšný průchod prověrkami, zdůvodněný slovy, že se dopustil vážných politicko-ideologických chyb tím, že napsal publicistické články a glosy, v nichž „neovvěřil marxisticko-leninské postoje“ a „nezajistil správné ideové zaměření časopisu *Věda a život*“, jehož byl šéfredaktorem. Nesměl tedy už nadále učit.

O jeho chování během prověrek se traduje několik historek: údajně se u nich choval vzpurně a při odchodu si zády ke komisi dlouho zapínal v předklonu aktovku. Jiné vzpomínky zase uvádějí, že při pohovoru používal svůj jadrný slovník. Nejprve mu nabídli místo pomocného knihovníka či údržbáře, což odmítl; poté byl propuštěn. Do konce života nebyl nikde oficiálně zaměstnán. Postupně dostal zákaz publikovat v časopisech a sbornících. Ještě nějakou dobu se mu dařilo psát pod cizími jmény, ale i to bylo brzy odhaleno. Oleg Sus zemřel v roce 1982 po návratu z pražské oslavy narozenin Miroslava Červenky.

Po sametové revoluci se jej pokusili někteří bývalí kolegové rehabilitovat na vědeckém poli. V lednu 1990 podali prostřednictvím vedoucího Katedry české literatury FF MU návrh na jeho jmenování profesorem literární vědy a estetiky in memoriam. Bohužel ministerstvo školství tento návrh zamítlo.

Susovými hlavními oblastmi zájmu byla estetika, obecná teorie umění a literární věda, dále pak kritika a publicistika. Zaměřil se na problematiku a dějiny teorií formálních škol 19. a 20. století a na otázky strukturalismu, sémiologie a sémantiky, dále zkoumal otázky spojené s evropskou avantgardou. Po roce 1971 své studie a články uveřejňoval leckdy potají, v zahraničí například v polské revui *Zagadnienia rodzajów literackich*, časopise *Izraz*, vydávaném v Sarajevu, v *Die Welt der Slawen* a dalších časopisech a sbornících v Rakousku, Spolkové republice Německo, ve Francii, Itálii, Holandsku či USA.

Za svou odbornou činnost nebyl uznáván pouze svými kolegy z akademického prostředí, ale dostal se i do povědomí širší veřejnosti, o čemž svědčí i skutečnost, že v roce 1968 obdržel Cenu osvobození města Brna.

Výběr z díla

Mezi jeho nejvýznamnější díla pak patří soubor sedmi studií o satíře a humoru *Metamorfózy smíchu a vzteku* (poprvé 1963), dále pak *Geneze sémantiky hudby a básnictví v moderní české estetice. Dvě studie o Otakaru Zichovi* (přípraveno 1971, vyšlo až 1992) a soubor *Estetické problémy pod napětím. Meziválečná avantgarda, surrealismus, levice* (přípraveno 1971, vyšlo 1992).

Po smrti přátelů Olega Suse samizdatem vydali jemu věnované sborníky, složené převážně z esteticky zaměřených prací: *In Memoriam (Oleg Sus 1924–1982)* a *Památce Olega Suse*. V roce 1992, u příležitosti výročí deseti let od Susova úmrtí, se na filozofické fakultě uskutečnila vědecká a zároveň vzpomínková konference zaměřená na jeho dílo.

Profesní působení

Oleg Sus po absolvování vysokoškolského studia (1949–1951) externě spolupracoval s Československým státním filmem, konkrétně s pracovištěm Krátký film v Brně, kde byl členem tvůrčího kolektivu, autorem nebo společně se svým přítelem z gymnaziálních let Františkem Vláčilem spoluautorem filmových námětů a scénářů.

Ovšem jeho hlavní činnost mimo půdu univerzity se soustředila na literární kritiku. Po celou dobu vydávání časopisu *Host do domu* v něm publikoval; měl v něm dokonce několik vlastních rubrik (*Glosář*, *Periodika*, kritické minirubriky *Lektýrník* a *Třináct*, později *Sedm řádků Olega Suse*). Dlouhé roky řídil kritickou část časopisu. Dále publikoval v *Květnu*, *Plamenu*, *Kultuře*, *Literárních novinách*, *Literárních listech*, *Dialogu*, *Divadle* a v řadě slovenských časopisů a revuí. Jako šifry používal gs, Olaf, ajlavník, A. Arché, D. Bredon, De Death, Larsen či Tlalok.

Pracoval také v redakci časopisu *Věda a život* a v letech 1968–1969 řídil vydávání *Indexu*.

Poté, co byl donucen odejít z fakulty, se marně pokoušel sehnat práci. Byl ochoten pracovat v kanceláři, psát na stroji nebo provádět korektury. Ovšem na jakoukoli žádost o zaměstnání se dočkal vždy zamítavé odpovědi – jako důvod byla často uvedena jeho příliš vysoká kvalifikace. Rodinu proto živila svým pravidelným příjmem většinou jeho manželka Milada.

Veřejná činnost

Oleg Sus nebyl členem žádné politické strany. Někteří jeho kolegové se o něm však vyjadřovali jako o levicově smýšlejícím. V jeho habilitačním řízení byla, pravděpodobně částečně pro účely řízení, popsána jeho politická charakteristika jako: „*Je politicky vyspělý, má hluboké znalosti marxismu-leninismu, aktivně se účastní politického a kulturního života.*“ Oleg Sus vynikal svou pracovitostí, upřímností a nadáním pro vědeckou i publicistickou práci, jeho kolegové na něm oceňovali také jeho přínos při práci v kolektivu.

Evaluace

Oleg Sus patřil k lidem, kteří na brněnské filozofické fakultě rozvíjeli literárněvědnou estetiku, ve své době byl jedním z nejznámějších a nejoriginálnějších intelektuálů. Dlouhou dobu byl jediným, kdo zde estetiku vyučoval. O jeho pracovitosti svědčí nejen výčet jeho publikovaných děl, ale především bibliografie jeho drobnějších prací věnovaných literatuře v mnohých kulturních periodikách. V době nastupující normalizace se stal nepohodlným a musel univerzitní prostředí opustit. S jeho odchodem došlo i ke zrušení estetického semináře.

Ohlasy

Oleg Sus byl vlastně člověk nesmírně ostýchavý, nepraktický, nezištný, mimořádně pracovitý, se smyslem pro úmornou černou práci bez ohledu na čas – na fakultě, v redakci *Hosta* či *Vědy a života*. Jestliže stíhal své studenty (tvrdá a drsná škola!) a nebo autory rozmanitých literárních výplodů, pak vždy to bylo pro obhajobu hodnot vědecké a kritické práce, nikoli pro sebeafirmaci, pro samolibé vyzdvižení své vlastní osoby. \ [Lubomír Nový](#)

Olega Suse zlobili, že je knižní člověk a zda prý už někdy viděl borovici. Myslím, že viděl, ale jistě to bylo hodně dávno. Dovolenu, pokud vím, si nikdy v životě nevybral. Knihy mu byly vším, i přírodou. Ale ačkoli své žáky cvičil v respektu k umělecké imanenci, prvním a posledním měřítkem díla mu byla životní pravda. \ [Milan Uhde](#)

Byl útočný, ale po mém soudu nebyl exhibicionista, ani nechtěl být – jak někteří tvrdili – Ersatz-Šaldou. Občas vybuchl, protože byl křehká nádoba v přetlaku. Rozpačitý v přítomnosti příliš mnoha lidí, strašně nerad cestující, zato však autor nesčíslného množství dopisů a písemných vzkazů. \ [Lubomír Nový](#)

Do nevídaného rozměru se rozrostly Susovy kontakty zahraniční: výměna knih, separátů, zasílání příspěvků a také časopisů, které u nás vycházely. Neboť Sus byl vždy – dosvědčí mi to mnozí – také Oleg Kramerius Sus, který byl jeho největším domácím odběratelem i dokázal zásobovat knihami a časopisy mnohé potřebné doma i za hranicemi. \ [Ladislav Soldán](#)

Byl a vždy zůstal v první řadě mužem vědy s neutuchající pílí a pracovitostí. Práci nad rukopisy svými i jiných, nad knihami a časopisy, podřídil rytmus svého života, vpravdě to byl život celý „věnovaný dílu“; nikdy nebyl na prázdninách, nesvětil ani soboty ani neděle. \ [Ladislav Soldán](#)

Estetický seminář zde vedl „nelaskavý docent“ Oleg Sus. O přednáškách, ruce za zády, pendloval od okna ke dveřím, a nás v lavicích snad ani neregistroval. Chrlil ze sebe tolik vědomostí, ironizoval pro nás svaté veličiny vědy a nebál se před námi používat slovníku, který nás šokoval. [...] Tehdy se nám zdálo, jako by měl přímo radost ukázat se nám, studentům, ze své horší stránky. Myslím, že u mnohých se mu to podařilo. \ [Božena Víchová](#)

Nesobecky nám umožnil prosadit se i tam, kde by to hradě dokázal on sám. Měl upřímnou radost z každého našeho úspěchu nejen pracovního, ale i životního. Když jsme prohrávali, dokázal nás povzbudit a neúspěch obrátit v žert. Jeho posedlost po knížkách a psaní nás všechny kolem něj nakazila a jeho „slovník“ nás nadlouho ovlivnil. Považovali jsme to za čest, že jsme směli být v jeho blízkosti. \ [Božena Víchová](#)

Olegovi všichni nadávali, že je bordelář. On vždycky přiklusal se dvěma aktovkami plnými nových knížek, naházel to na stůl, trhal z novin takové proužky, a jak ty knihy četl, tak si na zajímavá místa dával ty proužky. A pak si sedl a napsal o tom třináct řádků recenze. To jsem obdivoval. Ne tu metodu, ale tu jeho úspornost vyjádření. [...] Jednou jsem s ním jel do Prahy, seděli jsme spolu v kupé, sedadla i zavazadlové police, vše bylo zavalené knížkami s útržky. Tam už si nikdo netroufal, takže jsme jeli až do Prahy sami. \ [Dušan Šlosar](#)

V jeho pracovně byl vzduch plný prachu z knih. Ležely nejen na policích lemujících stěny s výjimkou okenní, ale válely se i po zemi, místy až po kolena. \ [Milan Uhde](#)

Cením si ho především jako kritika – vtipného, místy i velmi jízlivého; v každém případě nebojácného. Líbí se mi jeho klaunský naturel, tedy to, že kritiku bral jako svého druhu show či osvobodivou hru. Sus při tom byl možná předvádivý, ale nikoli povrchní.

\ [Jiří Trávníček](#)

On byl i jako učitel svérázný v mnoha ohledech. Nebyl takový, že by jen předčítal, nýbrž chodil po učebně a nejenom přednášel, ale všelijak vykřikoval. Víím, že v seminářích se někdy choval dost nevybíravě. Na některou slečnu posluchačku dokázal i zařvat, když se mu nelíbil způsob, jakým reaguje, jaké má poznámky k věci. Byl v tomhle ohledu, řekl bych, dost divoký, ale nevím o tom, že by se některá ta slečna urazila... \ [Milan Suchomel](#)

Oleg

Ludvík Kundera

Nádražní pošta v křeči řečí.

Vánoce rozváté, všude samá pěna.

U přepážek starci píšou žádosti o alkohol,
zatímco děti bez přestání telefonují.

Náhle se zjevuje Oleg Sus:

s polozavřenýma očima

rozesílá po světě vědu:

do Itálie studii nadvkrát

(+ půldruhého kila poznámkového aparátu)
k sousedům esej jak býti má
do Tramtárie recenzi
z Brna do Brna stoh korektur
a ještě cosi ještě cosi

Doporučuji přidat k tomu depeši baronce Ebner von Eschenbach
výzvu pro pátera Bratranka
(aby prohloubil klad Fausta a opatřil víno)
a hanopis na básníka Strzemchu (témuž)

Chechtá se tomu
nešetře spostými slůvky,
tak laskavými.
Poté míříme opačnými směry
na rozdílná nástupiště.
Po sedmi metrech se otáčí a volá:
Seru na vesmír!
V 15 totéž, v 25 totéž,
v 33 metrech se zastavuje a volá s významnou změnou:
Sereme na vesmír'
Víckrát jsem ho nespáčil.

(KUNDERA, Ludvík. *Sny též* [online]. Praha: Atlantis, 2008.
Dostupné z: <https://www.petr-fabian.cz/antologie/index_off.html>.)

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2, FF, osobní spisy, kart. 15/3.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2, FF, habilitace a profesury, kart. 24/6, Oleg Sus.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 196/3593.

JANOŮŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989. III., 1958–1969*. Praha: Academia, 2008.

J. R. Oleg Sus v samizdatech. *Universitas*, 1991, č. 3, s. 18–20.

SOLDÁN, Ladislav. Dílo jednoho života aneb život v díle. In *Oleg Sus redivivus*. Rudolf Pečman – Petr Osolsobě (eds.). Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 29–36.

SOLDÁN, Ladislav. *Oleg Sus* [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <[http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=568&hl=Oleg+Sus+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=568&hl=Oleg+Sus+>)>.

- ŠLOSAR, Dušan. *Jaké hlavy, takový jazyk. Rozhovor o češtině a o životě vedli Jiří Trávníček a Jiří Voráč*. Brno: Host, 2008.
- UHDE, Milan. Útržky jednoho života. *Universitas*, 1991, č. 3, s. 21.
- UHDE, Milan. *Rozpomínky. Co na sebe vím*. Praha – Brno: Torst – Host, 2013.
- VELÍSEK, Vojtěch. Geneze Olega Suse aneb život kozáckého kritika a estetika. *Pulsy*, 2014, roč. 1, č. 1, s. 11–16.
- VELÍSEK, Vojtěch. Student, aspirant, pedagog Oleg Sus. *Pulsy*, 2014, roč. 1, č. 1, s. 35–53.
- VÍCHOVÁ, Božena. Oleg Sus – pedagog. In *Oleg Sus redivivus*. Rudolf Pečman – Petr Osolsobě (eds.). Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 85–86.